

Frans VAN DER ELST, *De bewogen jaren. Mijn memoires 1920-1958*, Tielt-Weesp, Lannoo, 1985, 264 blz., 790 fr.

Wij zijn niet rijk aan goede memoires van politici. De stichter en voorzitter van de Volksunie heeft gelukkig heel wat documenten bewaard, heeft een geoeffende pen en was bereid om open te getuigen over zijn leven en zijn strijd. Van der Elst groeide op in het landelijke Heembeek, waar zijn familie zowat tot de dorpsnotabelen behoorde ; zijn overgrootvader Philippe Van der Elst was er burgemeester geweest. Zoals zovelen werd Frans gemerkt door het flamigantisch klimaat in de katholieke zuil tijdens het interbellum : de geestelijkheid en de koster waarmee hij als misdienaar in contact kwam, de dorpsonderwijzers, oudere makkers uit het A.K.V.S., het St.-Pieterscollege te Jette, dat „een broeinest van Vlaamsgezindheid” was. Frans was al zo Vlaams-nationalistisch, dat hij weigerde lid te worden van de K.S.A. „Ik groeide op in een mentaliteit die de Belgische staat verantwoordelijk stelde voor het verval en de verbastering van het Vlaamse volk... Ons Vlaams en ons christelijk ideaal waren, in de geest van de opvoeding die wij kregen, onverbrekkelijk verbonden”. Het klimaat in het college was ook erg rechts en fel anti-communistisch.

Hoewel uitgesproken nationalist, kwam Van der Elst tijdens zijn Leuvense studentenjaren 1939-44 niet in de collaboratie terecht. Zijn ouders waren daar fel tegen en ook het klimaat in het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte weerhield hem daarvan. Maar vooral was er een ontmoeting in augustus 1940 met de DeVlag-leider Van de Wiele : „Wat hij mij toen zei kwam erop neer dat wij goede Duitsers en goede nationaal-socialisten moesten worden, om een rol te kunnen spelen in het Groot-Germaanse rijk waarin Vlaanderen zou opgaan. De Vlaamse beweging had dus afgedaan. Het was alsof ik een stomp in de maag kreeg. Ik walgde ervan. Het was mij ogenblikkelijk duidelijk dat dit verraad was ; verraad tegenover Vlaanderen, de Vlaamse beweging, het voortbestaan van eigen taal, cultuur en volk...”.

Waar Van der Elst nog meer van walgde, en tot vandaag de dag toe, was de repressie die hem als jonge Vlaams-nationalistische advocaat van 1944 tot einde

1949 „vrijwel volledig in beslag nam”. In de tientallen bladzijden die aan de repressie gewijd zijn, spreekt hij nooit over bestraffing van verraad, maar telkens opnieuw over een anti-Vlaamse wraakneming. Zo over Karel De Feyter, wiens terechtstelling op 25 september 1945 hij als raadsman bijwoonde: „Men kan zich thans afvragen waarom deze man eigenlijk ter dood veroordeeld en terechtgesteld werd. Hij had zich vóór de oorlog de haat van de generaals en andere leiders van de patriottische oudstrijdersverenigingen zoals N.S.B. en Vuurkruisers op de hals gehaald, door zijn actie voor de V.O.S. En dat moest hij met zijn leven boeten!”

De Vlaams-nationalistische historicus G. Provoost schreef daar in zijn boek *De Vossen* heel anders over. Hij „kan niet zo gemakkelijk de radicale ommekeer begrijpen die V.O.S. toen (in de zomer 1940) in de collaboratie dreef”, gebruikt verder het woord „onthutsend”, beschrijft de krachtige medewerking van V.O.S. en De Feyter aan de oprichting en werking van De Vlaamse Wacht, die grotendeels in het Duitse leger zou terechtkomen, en de „onvoorwaardelijke en ongenueanceerde veroordeling van het vorig hoofdbestuur en van V.O.S. tijdens de oorlog” door de stichters van het Nieuw Verbond V.O.S. Van een politicus en gewezen partijvoorzitter verwacht iedereen een min of meer partijdige uiteenzetting in zijn memoires, maar het is de vraag of in dit tweede deel, dat hoofdzakelijk over de repressie handelt en helemaal in de geest van het hierboven geciteerde, de grenzen van het normale niet vér overschreden zijn.

Veel belangrijker lijkt mij het laatste deel over de voorbereiding, de stichting en de eerste moeilijke jaren van de Volksunie, met de vragen: drukingsgroep of partij?; al dan niet deelneming aan de verruimingspolitiek van de C.V.P.? Van der Elst behandelt hier de fundamentele vragen die tijdens de verwarring en de machteloosheid van de naoorlog gesteld werden, en de richting die hij met onnoemelijk veel energie en geduld tenslotte kon doordrukken, zodat een nieuwe nationalistische partij kon groeien, krachtiger dan de vooroorlogse. Het boek ontleent zijn charme tenslotte aan de openhartige portrettering, soms heel kort, soms vrij uitvoerig, van tientallen flaminganten met wie Van der Elst samenwerkte of tegen wie hij zich moest afzetten. Het aangekondigde vervolg van deze memoires zal door velen met belangstelling verwacht worden.

Lode WILS